

WÄSTERNÄS BYAMÄN

en bakgrund till ändrade stadgar och förslaget till uppdelning och nytt namn.

Wästernäs Byamän handlägger sedan mannaminne samfällda och gemensamma frågor rörande Västernäs bys väl och ve.

Wästernäs Byamän är en urgammal förening av ägarna till mantalssatta fastigheter i Wästernäs by. Wästernäs Byamän har troligen existerat så länge Wästernäs by funnits till och är spårbar minst tillbaka till 1740-talet, dvs långt före Storskifte (fastställd år 1781, Lantmäteriakt Rådmansö 17) och Laga Skifte (fastställd år 1845, Lantmäteriakt Rådmansö 79).

Tyvär har bykistan med de äldre byhandlingarna förstörts vid en brand. En i landsarkivet i Uppsala (ULA) återfunnen byordning är från 1795 och behandlar främst dikning, stängsling och påföljder vid underlåtelse att samverka i dessa och andra gemensamma angelägenheter.

Protokoll och handlingar från början av 1900-talet och framåt visar att verksamheten alltmer inriktas mot anläggning, drift och underhåll av vägar, såväl samfällda som enskilda, samt ångbåtsbrygga och andra gemensamma "kommunikations"-anläggningar.

Handlingarna visar också på en successiv anpassning till ändrade lagar och förordningar och ändrade förhållanden. Ursprungligen har förvaltningen sitt ursprung i bestämmelserna i Byggningsabalk (eller kanske ännu längre tillbaka till landskapslag), senare anpassad till lag om förvaltning av bysamfälligheter (SFS 1921:299) samt lag om enskilda vägar (SFS 1926:352 och 1939:608) med flera. Dessa äldre lagar är ersatta av anläggningslagen (SFS 1973:1149) och lag om förvaltning av samfälligheter (SFS 1973:1150). SFS = Svensk FörfattningsSamling.

I det gamla bondesamhället ligger byns hus samlade, marken är oskiftad och man har andel i marken efter sitt mantal/skattetal. För att sköta den oskiftade marken är man tvungen att samverka vid sådd, skörd, slätter, uppdelning av bete, skogsavverkning osv.

Tidigt på året beslutas om gemensamma frågor vid så kallade Tjugondagsråd eller Tjugondagsmöten, även kallade Knutsmöten.

Mantalet, eller skattetalet, anger inte bara ägarandel och rättigheter utan även skyldigheter som skatter, att delta i rusttjänst och i mera näraliggande gemensamma angelägenheter som vägar, rågångsstängsel mm. Detta system fungerar bra då det bara är ägarna som samtidigt är brukare och skötselansvariga. (I dag kallas det ägarförvaltning.)

Vid Laga Skifte delas marken (med tvång genom lantmäteriförrättning) upp efter vars och ens andel (mantal) och olika marktyper som åker, äng och skog samlas ihop till en enda enhet där det går. De flesta husen flyttas ut till de nya ägarna och bybildningen splittras upp. Nu är det marken/fastigheten som får ett mantal!

Vid Laga Skifte läggs olika gemensamma anläggningar, samfälligheter (felaktigt kallade allmänningar), ut såsom samfällda vägar, grustag, båt- och lastageplatser, ibland skog m.m., i vilket de olika fastigheterna får del efter mantal.

Det blir nu fastigheten som, genom sin ägare, blir skyldig att delta i underhåll m.m.

Även nu är man tvungen att samverka och ägarförvaltningen genom Tjugondagsråd fortsätter.

MEN ... vid nya typer av markägande genom avsöndring och avstyckning får inte den nybildade fastigheten del i mantal och därmed inte del i samfälligheterna. Om ny väg har bildats enligt Enskilda väglagen så får bara de fastigheter som vägen berör del i vägen.

Vanligen får en nybildad fastighet genom servitut rätt att nyttja stamfastighetens del i samfällid eller enskild väg för utfartsväg. (Lantmäteriet är skyldig att ge en nybildad fastighet rätt till utfartsväg, men det händer att det glöms bort! Och oenigheter uppstår i onödan.)

Sambandet mellan ägandet och brukandet har brutits sönder!

För att få en anpassning till nya förhållanden bör förvaltningsformen ändras från ägarförvaltning till medlemsförvaltning. Detta ändrar inte det ursprungliga ägandet utan det är bara förvaltningen, dvs skötseln som bryts ut. Samtidigt kan det vara lämpligt att ändra namn på medlemsförvaltningen till Byalag medan ägarsammanslutningen behåller namnet *Byamän*.

Det är vanligt att det uppstår tvister om kostnader mm vilket kan leda till lantmäteriförrättning enligt anläggningslagen. Detta kostar i dagens läge minst 100.000:- och inte ovanligt 250.000:-.

Så länge som traditionen med Byamän/Byalag och Tjugondagsråd upprätthålls så finns inget tvång att göra en lantmäteriförrättning.